

ΦΟΙΒΟΣ

ΕΠΙΜΗΝΙΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΙΕΙΑΣ

ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΧΕΙΡΟΥ
ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΕΝ ΕΛΛΕΙΨΕΙ ΙΑΤΡΟΥ

ΥΠΟ

Ι. Π. ΠΥΡΡΑ

Ἐτησία συνδρομὴ δραχ. ν. β, προπληρωτέα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔτους.

ΕΤΟΣ ΣΤ'.—Ἐν Ἀθήναις, 1 Σεπτεμβρίου 1884.—ΑΡΙΘ. 10

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Παραγωγή νόσων ἐκ τῶν μικροζωαρίων. Περὶ ἀλατος. Περὶ ἐγγέλους.
Περὶ μῶν. Περὶ ἰδρώτος ποδῶν. Ἀμβραρον. Ἐκκροσὴ τῆς Σελήνης. Αἷτια
θανάτου νοσούντων. Οἰκιακὴ οἰκονομία.

Α'. ΥΓΙΕΙΝΗ ΔΗΜΟΣΙΑ.

Παραγωγή τῶν νόσων ἐκ τῶν μικροζωαρίων.

Ἐκαστον εἶδος νοσοποιῶ ὕλης φιλεῖ τοποθετεῖσθαι πάντοτε ἐπὶ
ὀδῆς ἐπιφανείας π. χ. ἢ ἐκ περιψύξεως νοσοποιῶς ὕλη τοποθετεῖ-
ται πάντοτε ἐπὶ μεμβράνης, οἷα εἰσὶν ἡ τοῦ περιτονίου, ἡ τῶν θηλά-
κων τῶν ἄρθρων, ἡ τῶν περιλημμάτων νεύρων, τῶν ἰνῶν, κλπ. ὅτε ἀ-
ποτελοῦνται διάφοροι νόσοι, καταρροϊκαὶ, φλογιστικά, ἤγουν, βρογ-
χίτης, πλευρίτης, πνευμονίτης, ἐντερίτης, ρευματισμὸς, νευραλγία,

κλπ. δι' ὅπερ ἢ τοιαύτη ὕλη κλητέα φιλομέμβρανος. Ἡ δὲ ἐν τῶν σεσηπῶτων ὑδάτων παραγομένη, ἥτις μίλασμα ἐλώδες καλεῖται, τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν σφαιριδίων τοῦ αἵματος. Ἡ τοιαύτη κλητέα φίλαιμος. Ἡ τοῦ τυροειδοῦς πυρετοῦ, ἢ τῆς δυσεντερίας κλπ. ἐπὶ τῶν ἐντέρων, ἥτις κλητέα φιλέντερος. ἢ τοῦ ἀνθρακος ἐπὶ τοῦ δέρματος ὡς καὶ πᾶσα παράγουσα δερματικὴ νόσημα, ἥτις κλητέα φιλόδερμος. Ἡ δὲ τοποθετούμενη ἐπὶ τῶν νευρικῶν περιλημμάτων, ἥτις ἀποτελεῖ τὰς νευρικές νόσους, αὐτὰ κλητέα φιλόνευρος. Ἦστί δὲ καὶ ἄλλο εἶδος, ὅπερ κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τῶν μεταμορφώσεων τῶν νοσοποιῶν ζωῶν ἐμφανεύει ὅτε μὲν εἰς τὸ δέρμα, ὅτε δὲ εἰς τοὺς μῦς, εἰς τὰ ὅστα κλπ. τοιοῦτόν ἐστίν ἡ σύφιλις, καὶ τὰ παρόμοια, καὶ ἡ τριχίνη, τῆς ὁποίας τὰ τριχοειδῆ ζωῶφια εὐρίσκονται καθ' ὅλην τὴν σάρκα, ἰδίως εἰς τοὺς μῦς. ἢ τοιαύτη ὕλη κλητέα πάμφιλος. Τοῦτου ἕνεκεν ἢ αὐτὴ νοσοποιεῖ ὕλη τὰ αὐτὰ νοσολογικὰ ἀποτελέσματα ἐπιφέρει π. χ. το μίλασμα τοῦ κακοήθους ἀνθρακος παράγει ἀνθρακκὰ, τὸ τῆς εὐλογίας εὐλογίαν, τὸ τῆς χολέρας χολέραν, τὸ τοῦ τύφου τύφον, τὰ ἐλώδη μιάσματα τοὺς διαλείποντας πυρετοὺς κλπ. τοῦτο μάλιστα ἀπεδείχθη πειραματικώτερον παρὰ τοῦ Χαλιεσοῦρη. Ὁ Ἴατρος οὗτος ἐλάβε μάζας ἐκ γῆς μετὰ φωτῶν ἐπιφανείας λειψῶνος ἐλώδους, τὰς ὁποίας θέσας μετὰ προσοχῆς ἐντός ἐξ κιβωτίων ἐκ κασσιτέρου ἐγραψε καταλλήλως ὅπως μὴ πάθῃ ἢ βλαστικὴ δύναμις, καὶ μετέφερε ταῦτα ἐπὶ χώρας ὀρεινῆς, ξηρᾶς, ἀμμώδους, ὕψους ὑπὲρ τὴν θάλασσαν 380 ποδῶν, ἐνθα οὐδὲως ὑπῆρχον διαλείποντες πυρετοί, καὶ ἀπέχουσαν ἐκ τοῦ λειψῶνος ὑπὲρ τὴν ὥραν. Τὰ κιβώτια ἐτοποθέτησεν ἐντὸς θαλάμου ἔχοντος ἀνοικτὰ τὰ παράθυρα, καὶ ἐνθα κατόικουν, καὶ ἐκοιμῶντο δύο ἄνδρες ὑγιεῖς. Ἦνευθῆσαν τὰ καλῶματα τῶν κιβωτίων, καὶ ἐγένετο ἐπιτήρησις πρὸς καλὴν διατήρησιν τῶν τοῦ λειψῶνος μαζῶν. Οὕτω τούτων ἔχοντων, οἱ ἄνθρωποι ἐξηκολούθουν νὰ κοιμῶνται ἐν τῷ θαλάμῳ ἐπὶ δὲ τῶν κιβωτίων ἐτέθη ἔλασμα ὑάλινον, τὸ ὁποῖον τὴν τετάρτην ἡμέραν εὐρέθη ἔχον τὴν ἐπιφανείαν αὐτοῦ κεκαλυμμένην ἐκ φυτικῶν σπόρων καὶ ἄλλων κυφλοειδῶν ὄντων κρυπτογάμων, δρατῶν διὰ τοῦ μικροσκοπίου. Πρὸς τὴν δωδεκάτην ἡμέραν εἰς τῶν δύο ἀνδρῶν ὑπέστη διαλείποντα πυρετόν, κατόπιν προσεβλήθη καὶ ὁ ἄλλος, εἰς ἀμφοτέρους ἦτο ταιταῖος. ἄλλος δὲ ἄνθρωπος, καίτοι διέμενον καὶ ἐκοιμῶντο εἰς ἄλλα δωμάτια τῆς αὐτῆς οἰκίας πολλοί, οὐδὲν ὑπέστη. Μὴ εἰς τοῦτο ἐξακροσθεῖς ὁ Ἴατρος, ἐπανέλαβε τὸ πείραμα εἰς ἄλλην οἰκίαν ἐντὸς θαλάμου, ἐνθα ἐκοιμῶντο εἰς ἄνθρωποι καὶ δύο παιδιὰ. Τὴν δωδεκάτην ἡμέραν τὸ ἐν τῶν

παιδίων προσεβλήθη ὑπὸ διαλείποντος πυρετοῦ. τὸ δὲ ἄλλο τὴν δεκάτην τρίτην.

Ἐκ τῶν πειραμάτων τούτων δῆλον γίνεται ὅτι οὐ μόνον ἢ αὐτὴ νοσοποιεῖ ὕλη τὴν αὐτὴν παράγει νόσον· ἀλλ' ὅτι παρέρχεται καὶ χρόνος τις μέχρι οὗ ἀναφανῶσι τὰ ἐν τῷ διοργανισμῷ νοσηρὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς· συνήθως μέχρι 40 ἡμερῶν. Ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Παστέρ καὶ ἄλλων μικροσκοπολόγων δύναται τις δυσχρησιθῆναι ὅτι πᾶσα νόσος παράγεται ἐκ μικροζωιδίων, καὶ ἐκάστη ἀνάγεται εἰς ἰδίαν φυλὴν μικροζωιδίων. Ὅσα λοιπὸν εἶδη νόσων, τόσα εἶδη μικροζωιδίων. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐκπορευομένη ἐξ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς ὑπεστηρίχθη παρὰ τοῦ ἱατροῦ Ρασπάλ, καὶ ἤδη ἐπεβεβαιώθη παρὰ πολλῶν ἄλλων διαφόροις τρόποις. Οἱ ἀρχαιοὶ παρεδέχοντο τὴν ὑπαρξίν ὕλης ἐν τῷ διοργανισμῷ μοχθηρᾶς καὶ ἐχθρᾶς τῆς ζωικῆς ὑπάρξεως (Γαληνός κλπ.), ἐδοξάζον δὲ ὅτι ὑπάρχουσι εἰδικαὶ ὕλαι ἐξαφανίζονται καὶ καταστρέφουσαι τὴν ἐν τῷ διοργανισμῷ ὑπάρχουσαν μοχθηρὰν ὕλην, ἥτις παράγει τὴν νόσον, τὰς ὕλας ταύτας ἐκάλουν ἀλεξιφάρμακα. Καὶ ὁ Βρουσσαῖς παραδέχεται τὴν ἐν τῷ διοργανισμῷ ὑπαρξίν νοσοποιῶν ὕλης, λέγων ὅτι οἱ ζωῖκοι νόμοι ἐπενεργοῦσιν ἐν καιρῷ νόσου πρὸς ἀποκαθάρσιν τοῦ διοργανισμοῦ· διόπερ ὁ ἱατρός ὀφείλει νὰ ἀναζωοποιῇ τὴν ζωικὴν δύναμιν (ex. des doct. med.). Πολλοὶ δὲ ἄλλοι ἱατροὶ λανθανόντως ἀποδέχονται τὰς ἰδέας ταύτας, ὁ δὲ Τρουσσῶ ὑποστηρίζει (med. Ionique, neurosth.).

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδέα τοῦ ὅτι τῶν πλείστων νόσων ἀρχικὴ αἰτία εἶνε ἢ ὑπαρξίς ἀρατῶν μικροζωιδίων ἐν τῷ διοργανισμῷ ἀναπτυσσομένων εἶνε πολὺ ἀρχαιότερα. Περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἐβδομίου αἰῶνος ὁ Κίρφερ ἀναφέρει τοῦτο, ὅπερ εὔρε πολλοὺς ὀπαδοὺς καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, κατεπολεμήθη δὲ ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἱατρῶν Σωβάτζη καὶ Πίνελ, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Βρουσσαῖ, οἵτινες τὸ πνεῦμα περὶ τῆς νοσοποιῶν ὕλης διεστρεψαν. Ὁ Ρασπάλ ἀνετίθετο τὰς ἰδέας ταύτας· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἐλθῇ ἐπίκουρον τὸ μικροσκοπίον ὅπως ἀναζωοποιήσῃ ταύτας, καὶ ὑποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀρχικῆς αἰτίας τῶν νόσων, ἀναγομένης εἰς μικροσκοπικὰ μικροζωιδία. Ἦδη, ὡσημέραι αἱ ἀλήθειαι αὗται διαφωτίζουσι πλείστους, καὶ τυγχάνουσι πολλῶν ἱκανῶν καὶ σοφῶν ὀπαδῶν.

Ἦνυν εἶνε παραδεδομένον ὅτι ἡ ζύμωσις, ἥτοι ἡ ἐπώασις, γιγνομένη ἐν τῷ διοργανισμῷ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, παράγει μικροζωιδία, ἐξ ὧν ἢ νόσος γίνεται.

Περὶ τῆς φύσεως καὶ ἐνεργείας τῶν νοσοποιῶν μικροζωιδίων πολλοὶ ἤδη δοξασίαι ὑπάρχουσι ὡς πρὸς τὸ εἶναι αὐτῶν ἐν τῷ

ζυμοῦσθαι. Χάριν δὲ συντομίας παραλείπομεν τὴν διατριβὴν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Μόνον λέγομεν ὅτι πολλοὶ τῶν συγχρόνων δοξάζουσιν ὅτι τὰ μικροζωοδόρια ταῦτα πολλαπλασιάζονται ἐν τῇ ζυμώσει καὶ ὅτι τρεφόμενα ἐκ τῶν ὑλῶν μεταβάλλουσι ταύτας διὰ τῆς χωνεύσεως, ἢ ἐκκρίσεως εἰς ἄλλην ποιότητα.

Ὁ Βηγάμπης ἀπέδειξεν ὅτι καὶ ἐν τῷ γάλακτι ἐνυπάρχουσι μικροζώα, ἐξ ὧν γίνεται ἡ τύρωσις τοῦ γάλακτος (ἢ πηξίς), καὶ ὅτι ταῦτα μεταβάλλονται εἰς βακτηρίδια.

Β'. ΥΓΙΕΙΝΗ ΕΚΑΣΤΩ

Περὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ ἄλατος ὑπὸ οἰκονομικῆν, ὑγιεινῆν καὶ ἱατρικῆν ἔποψιν.

Πολλοὶ τῶν οἰκονομολόγων δοξάζουσιν ὅτι τὸ ἄλας πρέπει νὰ φρολογῆται ἀρκούντως, ὑπολογίζοντες τὴν μεγάλην καὶ ἀναπόφευκτον κατανάλωσιν αὐτοῦ. Τὸ θέμα τοῦτο συνεζητήθη πολλακίς, καὶ πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐτέθη ὑπὸ σφοδρᾶν συζήτησιν ἐν τῇ βουλῇ τῆς Γαλλίας, ἀλλ' εἰσέτι μένει ἄλυτον ἡ ἐπικρατούσα γνώμη εἶνε ἡ ἐπιβολὴ οὐδενὸς φόρου· διότι τὸ ἄλας εἶνε ἡ μᾶλλον χρῆσιμος καὶ ἀναπόφευκτος ὕλη οὐ μόνον πρὸς τὴν ὑγίειαν καὶ ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ὑγίειαν καὶ εὐτροφίαν τῶν κτηνῶν καὶ πρὸς μείζονα παραγωγὴν τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Εἶνε λοιπὸν χρήσιμον εἰς τὴν ἱατρικὴν, εἰς τὴν βιομηχανίαν, εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν. Εὐρίσκειται ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον. Ἰμπεριέχουσι πολὺ αἱ Ὁάλασσαί, αἱ ἄλατοῦχοι πεγαί, τὰ ἄλατορρυχεῖα κτλ.

Τὸ ἄλας εἶνε τὸ κοινὸν καὶ παγκόσμιον καρύκειμα παρ' ὅλοις τοῖς ἔθνεσιν, τοῖς ἐσθίουσι σίτον. Μόνον ἀχρηστὸν ἐστὶ παρὰ τοῖς Λάππων, οἵτινες στερούμενοι σίτου στεροῦνται καὶ τῆς ἐκ τούτου τροφῆς. Παρὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι τοῖς σίτῳ τρεφόμενοι εἶνε τὸ κοινώτερον καρύκειμα ἄγαν συνειλοῦν πρὸς ὄρεψιν.

Τὸ ἄλας θεωρεῖται παρὰ τῶν ὑγιεινολόγων ὡς καρύκειμα μᾶλλον ἢ ὡς τροφή· διότι οὐδεὶς δύναται ζῆσαι διὰ βρώσεως μόνον ἄλατος, ἐν ᾧ διὰ βρώσεως κρέατος, χόρτων κλπ. ζῆ. Καὶ ὅμως τὸ ἄλας ἀποτελεῖ συστατικὴν τροφήν· λίαν οὐσιώδες. Ἡ στέρησις τοῦ ἄλατος εἰς τοὺς συνειθισμένους τρῶγειν τροφὰς ἀλατισμένας εἶνε λίαν ἐπαισθητὴ καὶ ταλαιπωρῶσα. Ὅταν κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς

ἐπολιορκήθησαν Ἑυρωπαῖοι ἐντὸς φρουρίου παρὰ τῶν ἀγρίων κατοίκων αὐτῆς, καὶ τοὶ εἶχαν τροφὰς ἀφθόνους, καὶ ὅμως διέτι ἐστειροῦντο ἄλατος, ὑπέστησαν τὰς φρικτωδέστερας ταλαιπωρίας τῆς ἀνεπαρκούς τροφῆς.

Ἡ χρῆσις τοῦ ἄλατος εἶνε παναρχαιοτάτη, καὶ ἴσως ἀρχεται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἄρτι πεπολιτισμένου ἀνθρώπου. Ὁ Ὅμηρος θέλων ὑποδείξει τὰ συστατικὰ πεπολιτισμένου τινὸς λέγει·

«Οὐδέ θ' ἄλεσαι μεμιγμένον εἶδαρ ἐδουσι» (Ὁ. Ψ. 270).

Παρ' ἡμῖν διατηρεῖται παρὰ τῷ λαῷ ἡ αὐτὴ ἐννοια περὶ τῆς χρῆσεως τοῦ ἄλατος παρὰ πεπολιτισμένων ἀνθρώπων· λέγουσι «δὲν τρώγομεν τὸ ψωμὶ ἀνάλωτον».

Οἱ ποιμένες δίδουσι ἄλας εἰς τὰ ποίμνια ὅπως παχύνωσι ταῦτα, καὶ θεραπεύουσιν ἐκ τῆς νόσου τοῦ ἥπατος χλαπάτζας καλουμένης. Οἱ ἵπποκόμοι δίδουσι ἄλας εἰς τοὺς ἵππους ἵνα εὐτραφετέρους τούτους καταστήσωσι. (περὶ τῆς ἐπιωφελοῦς χρήσεως τοῦ ἄλατος ἴδε καὶ Συνέκδημον Ὑγιεινῆν ἐκδ. Β'. σελ. 238).

12 κόκκοι ἄλατος ἀραῶσιν ἐκάστῳ καθ' ἐκάστην πρὸς τροφήν αὐτοῦ παρ' Ἑυρωπαίους, παρ' ἡμῖν τὸ διπλάσιον.

Περὶ ἐγγέλυος (χελίου).

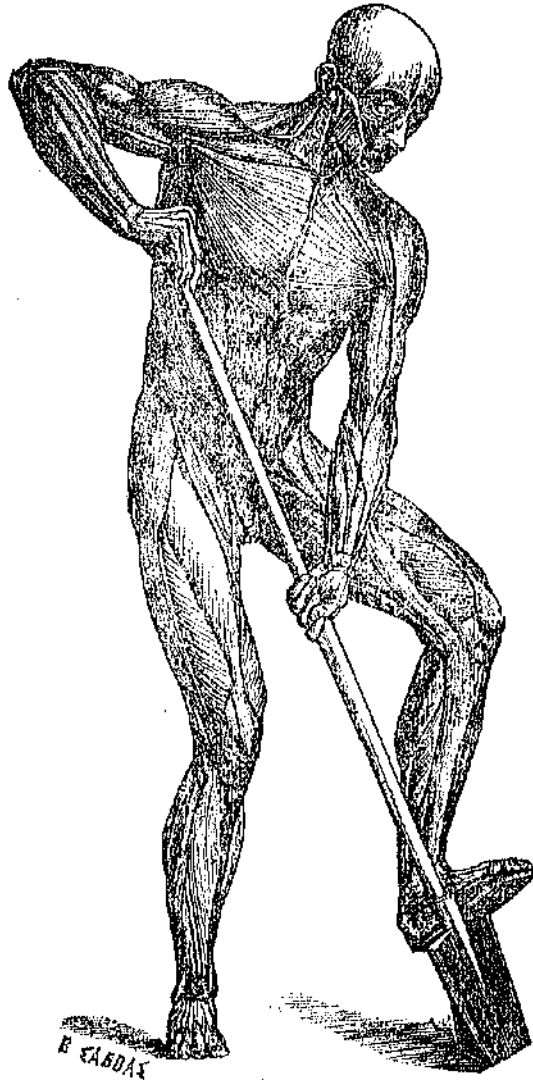
Ἡ ἐγγέλυς εἶνε δύσπεπτος τροφή διὰ τε τὸ πολὺ λίπος καὶ τὸν βίον αὐτῆς εἰς τόπον ἐλιώδη. Τρώγεται πάντοτε ὀπτῆ ἢ τιγανητῆ, ἀφ' οὗ ἐκδαρῆ, κοπῆ εἰς τεμάχια, ἀλατισθῆ καὶ ἐν ὄθειῳ διαπεραθῆ τεθειμένων ἐν τῷ μεταξὺ φύλλων βαίτων.

Καθίσταται εὐπεπτος, ἐὰν βρωθῆ μετὰ ἀφθόνου ὀποῦ λεμονίου. Τὸ γὰρ λεμόνιον τονικὸν τοῦ στομάχου ἐστὶ καὶ καταστρεπτικὸν τῶν μικροζωοδόριων, τῶν τὰ μιάσματα ἀποτελούντων. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐκφράζει ἡ δημόδης παράδοσις. Λέγουσιν ὅτι συλληφθεῖσα ἐγγέλυς ὑπ' ἀνθρώπου ἐφώνει πρὸς τὴν ἑαυτῆς μητέρα. Μητέρα, ἀνθρώπος μὲ συνέλαβε! αὐτὴ ἀπεκρίνατο: μὴ φοβεῖσαι. Μὴ ἐκδέρει. Μὴ φοβεῖσαι. Μὴ κήπτει. Μὴ τρυφίσει. Μὴ φοβεῖσαι. Μὴ βίπτει λεμόνιον. Τώρα ἐχάθης.

Ὅπερ ἐμφάνει ὅτι τὸ λεμόνιον καταστρέφει τὴν ἐπιπλασθῆ ιδιότητα αὐτοῦ, ἣν διατηρεῖ ἄτις δῆποτε ἄλλως καὶ ἀν παρασκευασθῆ πρὸς βρῶσιν. (Διεξοδικώτερον ἴδε Συνέκδ. Ὑγιεινῆν ἐκδ. Β'. σ. 218).

Γ'. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ.

Περὶ μυῶν (μυολογία).

Οἱ μῦς τοῦ ἀνθρώπου, ὅσο φαίνονται, ὅταν ἀφαιρεθῇ τὸ δερμα, καὶ οἱ ὑπὸ τὸ δέρμα στεατώδεις καὶ ἀπονευρωτικοὶ ἱστοί.

Οἱ μῦς εἰσὶν ὄργανα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐρυθρὰ, σαρκιώδη, ἰνώδη, συνελκόμενα, ἐπὶ τῶν ὀστέων προσηρμοσμένα διὰ τῶν τενόντων καὶ ἀπονευρώσεων, καὶ χρήσιμα πρὸς τὴν παράγειν διαφόρους κινήσεις.

Ἐκαστὸς μῦς συνίσταται ἐξ ἰνῶν, αἵτινες ἐνοῦνται συνήθως μετὰ τῶν ἰνῶν τῶν τενόντων καὶ τῶν ἀπονευρώσεων. Ἐκαστὸς μῦς ἔχει καὶ ἴδιον ὄνομα κατὰ τὴν χρῆσιν, θέσιν, σχῆμα, ἔκτασιν, διεύθυνσιν, σύνθεσιν. Ἄλλοι ὅμως ἀνατόμοι δίδουσιν ἐνόματα κατὰ τὰς ἐξαρτήσεις ἐκάστου.

Ἐκαστὸς μῦς ἔχει ἴδιον σχῆμα, οἱ μὲν εἰσὶν ἐπιμήκεις, οἱ δὲ βραχεῖς, ἄλλοι πλατεῖς, ἄλλοι τριγωνικοὶ, τετραγωνικοὶ κλπ. Ἐκαστὸς ἐμπεριέχει φλέβας, ἀρτηρίας, νεῦρα, λεμφικὰ ἀγγεῖα, καὶ εἶνε προωρισμένος πρὸς ἴδιαν ἐνέργειαν. (τί δὲ εἶνε φλέβες καὶ ἀρτηρίαὶ ἰδὲ φοῖβον ἔτος Β'. 28. 38).

Ἐκαστὸς μῦς εἶνε προσκεκαλλημένος διὰ τῶν ἄκρων αὐτοῦ ἐπὶ ὀστέων. Τὰ δὲ ἄκρα αὐτοῦ ἀποτελούνται ἐξ ἀπονευρώσεων ἢ ἐκ τένωντος. Ὁ τένων κοινῶς καλεῖται νεῦρον, οὕτως ἐκαλεῖτο ἀρχαίῳθεν ἐν ᾧ νεῦρον εἶνε ἄλλο πρᾶγμα, περὶ τοῦ ὁποῦ ὀμιλήσομεν ἀκολουθῶς. Τὸ ἥμισυ βάρους τοῦ σώματος συνίσταται ἐκ τῶν μυῶν.

Ἐκαστὸς μῦς εἶνε ἴδιον μηχανήμα, τὸ ὁποῖον κινεῖται διὰ τῆς κινήτικῆς δυνάμεως τῶν νεύρων. ἔχει ἰσχυρὰν δυνάμιν συνελκτικῆν, δι' ἧς ἔλκει τὸ ὄστέον, καὶ παράγει τὰς κινήσεις τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος. Ἡ δυνάμις αὕτη αὐξεται ἢ ἐλαττοῦται, ἢ χαλαροῦται κλωσ ἐχούσα εἶνε μεγίστη, εἰς λεπτοὺς μῦς δύναται ν' ἀνθέξῃ εἰς βῆρος περὶ τὰς 3 ὀκάδας. Ἐν ἀναπαύσει ὁ μῦς ἐκτείνεται αὐτομάτως. Ὁ μῦς συσπασμένος διὰ τῆς συνελκτικῆς δυνάμεώς του γίνεταὶ βραχυτέρος, πυκνότερος, καὶ ὀγκωδέστερος.

Ἡ συνελκτικὴ δυνάμις ἐκάστου μυῶς αὐξεται καὶ ἐλαττοῦται διὰ διαφόρων μέσων.

Αὐξεται διὰ μετρίως πίεσεως ἐπὶ τοῦ μυῶς· διὰ τοῦτο ἡ μετρία περισφιγῆς τοῦ βραχίονος, τῆς μέσης (τῶν ὀσφύων), τῆς κνήμης, κλπ. αὐξεῖ τὴν δυνάμιν τῶν μυῶν τῶν μερῶν τούτων· τὸ πάλαι οἱ ἀθληταὶ περιέδεον τοὺς βραχίονας αὐτῶν. Ὡσαύτως αὐξεται διὰ μετρίως καὶ μεθοδικῆς κινήσεως, ὡς γίνεταὶ διὰ μεθοδικῆς σωμαστικῆς, κατ' ὀλίγον αὐξανομένης καὶ κατ' ὀλίγον ληθαίας, καθάπερ γίνεταὶ ἐπὶ ἠλεκτρισμοῦ, ἐπὶ μουσικῆς κλπ. Ὡσαύτως καὶ διὰ μεθοδικῆς ἐντριβῆς τῶν μυῶν. Αὐξεται προσέτι διὰ τῆς πόσεως μετρίου ποσοῦ οἴνου, ὀπίου (ἰφιονίου). Ὡξεῖαι φλογιστικὰ καὶ τινεὶς ἐγκεφαλικαὶ διαταραχαὶ ἐπαυξάνουσι τὴν δυνάμιν ταύτην τῶν μυῶν, ὡσαύτως καὶ ἡ πόσις τινῶν ἀρωματικῶν

ὄλων. τὸ ψῦχος αὐξῆι τὴν συστατικὴν δύναμιν τῶν μυῶν, τὸ δὲ πολὺ σκληρύνει τούτους καὶ δυσκίνητους ποιεῖ. Τὸ ἀνθρακικόν, καὶ τὸ θειῶδες ὄξυ, καὶ τὸ ὑδρὸν ἐλαττοῦσι τὴν συνελκτικὴν ταύτην δύναμιν. Διὰ δὲ τῆς ὑπερβολικῆς, σωματικῆς καὶ πάσης σωματικῆς ἐργασίας οἱ μῦς ἀποστεροῦνται τῆς συνελκτικῆς καὶ τῆς χαλαρωτικῆς δυνάμεως αὐτῶν, σκληρύνονται καὶ καθίστανται δυσκίνητοι. Οὕτως ἀποτελεῖται ὁ κάματος, ὁ κόπος. Τούτου ἕνεκεν καὶ ὁ Τουρκοφάγος Νικηταρᾶς μετὰ τὴν μάχην τοῦ Δράμαλι ἢ κρατοῦσα τὸ ξίφος χεῖρ αὐτοῦ ἀπεσκληρύνθη καὶ δὲν ἠδύνατο ἀφιέναι τὸ ξίφος.

Ἐλαττοῦται ἡ συνελκτικὴ δύναμις των μυῶν καὶ διὰ τῆς διαρκοῦς ἀναπαύσεως καὶ ἀκινήσεως, ἥτις ὄρωι, ἐὰν διαρκῆ ἐπὶ πολὺ ἀδιαλείπτως, ἐπιφέρει καταστροφὴν τῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως καὶ ἀτροφίαν εἰς τοὺς μῦς· διὰ τοῦτο οἱ μαλθακοί, οἱ διατηροῦντες ἀκίνητον μέλος τοῦ σώματος καθίστανται δυσκίνητοι. Πολλοὶ ὕλαι, αἵτινες αὐξοῦσιν, ὡς ἐρρόθη, τὴν δύναμιν τῶν μυῶν ὑπὸ μικρῶν δόσιν χράμεναι, ὑπὸ μεγάλῃ ἐλαττοῦσι ταύτην καὶ χαλαροῦσι τοὺς μῦς, π. χ. τὸ ὄπιον ὑπὸ ποσὸν ἰκανόν ἐκαλεῖται ἐπὶ μῦς παραλύει τοῦτον, τ' αὐτὸ γίνεται καὶ ὅταν ὑπὸ περισσώτερον ποσὸν ληθῆ ἑσωτερικῶς· ἐν ᾧ ὑπὸ μικρῶν δόσιν αὐξῆι τὴν δύναμιν τῶν μυῶν. Ἡ μεγάλη θερμότης, τὰ πολὺ θερμὰ λουτρά, αἱ σποδραὶ πλῆξεις, αἱ μεγάλαι πιέσεις, κλπ. χαλαροῦσι τὸ δὲ μεγάλο πάχος· λεπτύνει καὶ χαλαρώνει τούτους.

Αἱ ὄξειαι φλογιστικαὶ νόσοι, αἵτινες ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν αὐξάνουσι τὴν συνελκτικότητα τῶν μυῶν, ἐπιφέρουσι μετὰ τὴν λύσιν τῆς νόσου σημαντικὴν ἐλάττωσιν ταύτης, διὰ τοῦτο εἰς τὰς ἐξυτάτας νόσους ἡ ἀνάρρωσις γίνεται βραδεῖα.

Ἐξ ὄλων τῶν ἐπὶ τῶν μυῶν ἐπενεργούντων μέσων, ὁ ἤλεκτρισμός παρέχει τὰ προφανέστερα ἀποτελέσματα. Ὁ ἤλεκτρισμός ἐνεργεῖ εἰδικῶς ἐπὶ μόνων τῶν μυῶν· μεθοδικὸν καὶ μέτριον, καὶ διαλείποντως, καὶ μὴ πολὺ διαρκοῦν ρεῖμα ἤλεκτρισμοῦ ἐπισταμένως ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ μῦς αὐξῆι τὴν συνελκτικὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ ἐνισχύει ταύτην· ἐὰν δὲ ἐφαρμωθῆ ἀνεπιδεξίως, ἰσχυρῶς καὶ πολὺ διαρκῶς, ἐπιφέρει κάματον καὶ αὐτὴν τὴν καταστροφὴν τῆς συνελκτικῆς δυνάμεως, ἥτοι τὴν παραλύσιν τοῦ μῦς· διὰ τοῦτο τινὲς ἀδασίς εἰς τὴν χρῆσιν τῆς σημαντικῆς ταύτης δυνάμεως τοῦ ἤλεκτρισμοῦ ἐπήνεγκον βλάβας καὶ παραλύσεις, ἀντὶ θεραπείας καὶ ὠφελείας. Ὁ ἤλεκτρισμός ἔχει ἐπὶ τῶν μυῶν τὴν ιδιότητα τῶν νεύρων. Τὰ νεῦρα παρέχουσι τὴν κίνησιν καὶ τὴν εὐαισθησίαν, ὅταν καὶ ὁ ἤλεκτρισμός ἀντικαθίστησι ταῦτα. Διὰ τοῦτο παρέχει καὶ εἰς τὰ νεῦρα τὰς ιδιότητας ταύτας, ὅταν τὰς στερηθῶσι. Ἐντεῖθεν, ὅταν τὰ νεῦρα ἔχωσιν ὑπερβάλλουσαν δύναμιν, ὁ ἤλεκτρισμός δὲν ἐνεργεῖ

πρὸς θεραπείαν. Διὰ τοῦτο τοὺς ὑστερισμούς, καὶ τινὰς ἰδιοπαθεῖς τράμους ὁ ἤλεκτρισμός δὲν θεραπεύει.

Καὶ ἡ αὐξήσις τῆς συνελκτικῆς δυνάμεως τῶν μυῶν ἀποτελεῖ τὸ ρωμαλαῖον σῶμα, τὴν βρώμην. Ἡ συνελκτικὴ δύναμις τῶν μυῶν καλεῖται ἐξ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς ἕς.

Ἡ κίνησις καὶ ἡ ἀνάπαυσις ἀμοιβαίως ἐνεργοῦντα ἐπαυξάνουσι τὴν συνελκτικὴν τῶν μυῶν δύναμιν. Ἐπὶ 6 μῆνας μεθοδικῆς γιγνώμην ἢ σωμασκία ἐπὶ φυσικῶν (πολυσάρκου), τοὺς μὲν μῦς καθεστῶσιν ὀγκωδεστέρους, τὸ δὲ βᾶρος καὶ τὸ πάχος ἐλαττοῦν. Εἰς τοὺς γέροντας οἱ μῦς γίνονται σκληροὶ καὶ δυσκίνηται.

Ἡ κρεττώδης τροφὴ ἐνισχύει τοὺς μῦς καὶ τρέφει αὐτούς.

Ἡ συνελκτικὴ δύναμις τῶν μυῶν διατηρεῖται καὶ μετὰ θάνατον, καὶ ἀποτελεῖ τὴν νεκρικὴν δυσκαμψίαν. Διαρκεῖ ἡ συνελκτικὴ αὕτη δύναμις τόσον περισσώτερον χρόνον, ὅσον τὸ ζῆρον ἔχει διλυγότεραν ἀνάγκην ἀναπνοῆς ἀέρος, ὡς εἰσι τὰ ἔρπετά, τῶν ὁποίων τὰ μέλη ἀποκοπέντα τοῦ σώματος διαρκοῦσι ἐπὶ πολὺ κινούμενα.

Εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ μετὰ θάνατον διάρκεια τῆς συνελκτικότητος τῶν μυῶν διαφέρει κατὰ τὰ αἷτια τοῦ θανάτου καὶ τῆς σωματικῆς καταστάσεως. (ἴδὲ Συνεκδ. Ἱατροδικαστικῶν Γ. Β'. σελ. 297).

Δ'. ΠΡΟΧΕΙΡΟΣ ΝΟΣΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ.

Περὶ ἰδρώτος τῶν ποδῶν.

Ἐξ ὄλων τῶν τοπικῶν ἰδρώτων τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου οἱ τῶν ποδῶν ἰδρώτες ἔξουσιν μετὰ βαρείας ἀποφορᾶς, ἥτις ἐνίοτε καθίσταται ἀνυπόφορος. Ἡ πέλξα (πατούσα) τῶν ποδῶν καθίσταται ἐρυθρὰ, ὀλίγον ἐξοιδημένη καὶ ἐπίπνοος ἐνίοτε εἰς τὸ βᾶδισμα. Ὁ ἰδρῶς οὗτος καλεῖται γράσος (γράφος, δὲ καλεῖται καὶ ἡ σαρία τῶν προβάτων).

Ὁ ἰδρῶς τῶν ποδῶν προέρχεται ἐξ ἰδίας τινὸς δυσκράσιος τοῦ σώματος. Γίνεται ἡ ἔκκρισις αὕτη ἐξ ἐρυθρήματος ἐκζεματώδους ἐπὶ τῆς πέλξας τῶν ποδῶν, ὡς ἐνίοτε συμβαίνει εἰς τινὰς καὶ ἐπὶ τῆς καλῆς τῶν χειρῶν. Ἐὰν ὁ τοιοῦτος ἰδρῶς γίνηται διαρκῶς ἐπὶ τῶν ποδῶν, ὅπερ συμβαίνει περισσώτερον κατὰ τὰς θερμὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, καὶ δὲν θεραπευθῆ ἐγκαίρως, δὲν πρέπει νὰ γείνηθεραπεία πρὸς τὴν ταχεῖαν ἐξάλειψιν αὐτοῦ· διότι τὸ ἐκζεματώδες ἐρύθημα ἐνδέχεται νὰ μετασταθῆ εἰς ἄλλο μέρος τοῦ σώματος, καὶ τότε τὸ κακὸν γίνηται δεινότερον. Ἐνίοτε μεθίσταται εἰς τὰ κρυφὰ μέρη,

και αποτελείται ἀνησυχαστικὸν ἔκζεμα, τὸ ὁποῖον ἐξάπτεται τὴν νύκτα ἐν τῇ κλίνῃ καὶ διατάραξιν ἐπιφέρει. Ἄλλοτε καθίσταται ἐπὶ τῆς κνήμης, ἐπὶ τῶν βραχιόνων, ἐπὶ τῶν ὠτων καὶ ἀλλοχοῦ, ἐνίοτε μεταβαίνει καὶ εἰς τὰ ἐντός· τότε φέρει γαστρικὰς ταρῆς ἐντεραλγίας κλπ. ἐνίοτε μεθίσταται εἰς τὸν φάρυγγα, καὶ εἰς τὴν τραχειὰν ἀρτηρίαν καὶ εἰς τοὺς βρόγχους, καὶ ἐπιγίγνεται βίη χροῆς· ἐνίοτε μεθίσταται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἀρθρώσεων τῶν ποδῶν, καὶ ἀποτελεῖ ποδάγραν ἢ ρευματισμοὺς τῶν ἀρθρῶν.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ μὴ θεραπευθῇ ταχέως ὁ ἰδρῶς τῶν ποδῶν, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πρέπει οἱ ἰδρῶντες πρὸς δεξ νὰ νίπτωνται δις καὶ τρις τῆς ἡμέρας διὰ χλιαροῦ ἀπολυτοῦ ἢ λατούχου ὕδατος· οὐδέποτε διὰ ψυχροῦ· νὰ ἀλλάζωνται τὰ κάλζα (αἱ κάλτζαι) καθ' ἑκάστην, καὶ τὰ ὑποδήματα, ἵνα μὴ διατηρῶνται ὑγρὰ ἐκ τοῦ ἰδρῶτος· ἐντὸς τῆς οἰκίας νὰ βαδίζῃ γυμνοὺς τοὺς πόδας κατὰ τὰς θερμὰς ἡμέρας.

Ἐὰν ὁ ἰδρῶς ἐπιμένῃ, πρέπει νὰ ἀλείφονται αἱ πόδες διὰ ὑγροῦ ἀπαξ ἢ δις τῆς ἡμέρας, συνισταμένου ἐκ βάμμματος παρνακῆς (ἡρμικῆς) δραμιῶν 20 μετὰ 4 δραμιῶν βάμμματος πεπέρεως, ἢ κακίνης πιπερίας.

Ὅταν ὁμοῦς ταχέως ἐξηφανισθῶσιν οἱ τῶν ποδῶν ἰδρῶτες, καὶ γαίην μετὰστασις εἰς τὰ ῥηθέντα μέρη, εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωσιν οἱ ἰδρῶτες οὗτοι. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον λάβε μάλλινον ὑφαντὸν ἐκ φλανέλας καὶ πασπάτισον δι' ὀλίγης κόνεως ἀσθέστου μετὰ ἡμιωνιακοῦ ἁλατος, καὶ ἐπίθεε τὸ ἐσπέρκον ἐπὶ τῆς πέζας, ἢ ποιεῖ σπόγγον μετὰ ὕδατος καὶ ἡμιωνιακοῦ ἁλατος· ἀλλὰ τὸ ποδῶν τρον πρέπει νὰ ᾔνε ὀλίγον ὥστε νὰ ἐμβρέχῃ μόνον τὰς πατούσας (πέζας).

Ἐὰν δὲν κατορθωθῇ ἡ ἐπάνοδος τοῦ τῶν ποδῶν ἰδρῶτος, καὶ ἡ μετὰστασις ἐπιμένει, ἀνοιξὸν φρεάτιον (φουντανέλλα) ἐπὶ τοῦ ποδῆ, ἵνα δι' αὐτοῦ ἐκρέῃ ἡ θρυμεικὴ ὕλη, τὴν ὁποῖαν ἡ φύσις ποιεῖ νὰ ποβάλλῃ ἐκ τοῦ σώματος, ὡς ἐγθρᾶν τῆς ζωϊκῆς ὑπάρξεως.

Οἱ πόδες τῶν ἀρρώστων, ὡς καὶ τῶν πασχόντων τοὺς πόδας ἢ ρευματισμῶν ἢ νεύραλγιῶν, κλπ. πρέπει νὰ διατηρῶνται θερμοὶ τὴν νύκτα καλῶς κεκαλυμμένοι, νὰ φορῶσι δὲ καὶ κάλζας. Πολλοὶ ἀσθενεῖς ὑφίστανται βιαιότατα συμπτώματα ἐκ τῆς περιψύξεως τῶν ποδῶν, ἐπειδὴ διακόπτεται ἡ ἀδελγὸς διαπνοὴ αὐτῶν.

Οἱ καλῶς ἔχοντες καὶ ἰδρῶντες πολὴν μετριάξουσι τοὺς ἰδρῶτας διὰ τῆς βρώσεως ὀπωρῶν ἰδίως πεπόνων καὶ μηλοπεπόνων, τῆς ἀποχῆς πολλῆς κρεοφαγίας καὶ βρώσεως χυδροπῶν (ζεορζεβατικῶν).

Ε'. ΠΡΟΧΕΙΡΟΣ ΦΑΡΜΑΚΟΛΟΓΙΑ.

Ἄμβαρρον (ambarum griseum)

Εἶνε ὕλη ἀγκώδης καὶ ἀπαλὴ ὡς ὁ κηρός, χρώματος λευκοφαίου, καὶ ἐλαφρότερον τοῦ ὕδατος, τήκεται εὐκόλως· ἔχει ὀσμὴν εὐώδη, ἰσχυρὰν ὡς τὴν τοῦ μόσχου. Εὐρίσκεται εἰς τὰς ὄχθας τῆς θαλάσσης τῆς νήσου Μιδαγασκάρ, ἐπιπολάζει ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔνθεν τὴν συλλέγουσιν.

Ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἠγνοεῖτο ἡ πηγὴ τῆς προχαιγῆς τῆς ἀρματικῆς ταύτης ὕλης, ἐγνώσθη δὲ ὅτι ἐκπηγάζει ἐκ τοῦ μεγαλειτέρου θαλασσίου ἰχθύος, τοῦ καλουμένου φουστῆρος μακροκεφάλου, ἐξ οὗ ἐκπηγάζει καὶ τὸ κητόσπερμα. Εἶνε δὲ ὁ ἰχθύς οὗτος τὸ κῆτος ἢ ἡ φάλαινα.

Ἡ ὕλη τοῦ ἀμβάρου γίνεταί ἐκ τοῖς ἐντοσθίοις τοῦ ζώου τούτου ἕνεκα νότου τινός, τὴν ὁποῖαν ἀποβάλλει καὶ ἐπιπολάζει ἐπὶ τῆς θαλάσσης.

Τὸ δὲ κητόσπερμα εὐρίσκεται ἐντὸς τῶν μεγάλων κοιλοτήτων τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τοῦ κρανίου τοῦ ἰχθύος τούτου· εἶνε ὕλη στερεὰ, λευκὴ, ἡμιδιαφανὴς, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, διαλυτὴ δὲ εἰς τὰ ἔλαια, οἰνόπνευμα, καὶ αἰθέρα.

Τὸ ἀμβαρρον ὡσαύτως διαλύεται εἰς τὰ ἔλαια, τὸ οἰνόπνευμα, καὶ τὸν αἰθέρα, ἐξ αὐτοῦ γίνεταί βάμμα τοῦ ἀμβάρου, χρήσιμον εἰς τὴν μυρεψικὴν καὶ εἰς τὴν ἰατρικὴν· ἐνεργεῖ ἰδίως ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος· κυρίως δὲ εἶνε τὸ ἰσχυρότερον ἀφροδισιακόν.—Ἄφειλε κατὰ τῶν νευρώσεων, κατὰ τῶν σπασμῶν, κατὰ τοῦ ἀδυναμικοῦ πυρετοῦ, κλπ.

Ζ'. ΒΗΡΡΟΗ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

διὰ τοῦ φωτός καὶ τῆς θερμότητος αὐτῆς.

Ἰσχυρολογεῖται ὅτι τὸ ἐκ τῆς σελήνης ἐκπεμπόμενον θερμογόνον εἰς τὴν γῆν μετὰ τοῦ φωτός ἔχει θερμότητα πλεον τῶν 100⁰. ἦτοι

μείζων τοῦ ζέοντος ὕδατος.—Τὴ ποσὸν τοῦτο, διερχόμενον διὰ τῆς ἀτμοσφαιρας προσαπαντᾷ τ' ἀνώτατα στρώματα τῶν νεφῶν ὑψ. 5,000 μέτρων, ὧν τοὺς πεπυκνωμένους ἀτμούς, ἢτοι τὰ νεφροσβάλλον, διαθερμικίνει, διαστέλλει, καὶ οὕτω τοὺς διασκέδαζον καὶ διαλύει τὰ νέφη ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν σχεδὸν καθέτως ἐπιπίπτουσιν ἀκτίνες αὐταὶ διότι πάντοτε τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης ὅσον καθίπτουσι τόσον ἰσχυρότερον ἀποτέλεσμα ἐπιφέρουσιν. Ἄλλ' οἱ ἀτμοὶ διασταλῶσι καὶ διασκεδασθῶσι, πρέπει νὰ ἀπορροφῶσιν ἱκανὸν θερμογόνον· τοῦτο ἀπολαμβάνουσιν ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτῆς προσπίπτοντος σεληνιακοῦ, ὅπερ κατὰ μέγα μέρος ἀπορροφῶν ἡ δὲ ὑπόλοιπον κατ' ὀλίγον ἀπορροφούμενον ἐκ τῶν καταστάσι στρωμάτων τοῦ ἀέρος, ἐκλείπει πρὶν εἶτι φθάσῃ ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ φθάνει ἐπὶ ταύτης μόνον τὸ φῶς. Διὰ τοῦτο ἐνθεν διέρχεται τὸ σελήνης φῶς ἐν νηνεμῶ, διαλύονται τὰ νέφη· ἐκ τούτου καὶ αἱ τιτικαὶ γάλλοι, καὶ ἄλλοι, λέγουσιν ὅτι ἡ σελήνη τρώγει τὰ νέφη (la lune mange les nuages).

Ἀλλὰ καὶ νέφη ἐάν μὴ τῆγνῶσι πεπυκνωμένα ἐπὶ τῶν ἀνωτάτων στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαιρας, πάλιν τὸ θερμογόνον ἐξαφανίζεται διὰ τῆς διόδου τοῦ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν· διότι ἀπορροφᾶται διασχίσει ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀέρος, εὐρισκόμενου ψυχροτάτου ἐπὶ τῶν ἀποστάσι στρωμάτων· οὕτω λοιπὸν εἴτε ἐκ τῶν νεφῶν, εἴτε ἐκ τοῦ φέρον τῶν ἀνωτάτων στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαιρας τὸ σεληνιακὸν θερμογόνον ἀπορροφᾶται καὶ ἐξαφανίζεται σχεδὸν ἔλσχερῶς ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ πρὶν ἀφίχθῃ ἐπὶ τῆς γῆς· διὰ τοῦτο τὸ σεληνιακὸν φῶς σχεδὸν στερεῖται θερμογόνου ὡς μὴ καταφανοῦς γινόμενον εἰς τὰ ἀνωτῆ θερμόμετρα ἐν Βύρσιπῃ. Μόνον διὰ θερμοσκοπίου καὶ διὰ τῶν φῶν μίμνσα ciliata καὶ haidica γίνεται καταφανὴς διὰ παραγομένων κινήσεων αὐτῶν. Εἶνε δὲ περιεργον ὅτι οἱ ἔργασι, καίτοι ἐσπερῶν θερμομέτρων καὶ θερμοσκοπίων, καὶ ὅμως ἔλεγον ὅτι «ἀσθενὲς εἶ τὸ σελήνης θερμόν.» (Πλουτ. αἰτίαι φυσικαί).

Τοῦτο ὅμως αἰτιολογεῖται· διότι ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα αἱ τῆς σελήνης ἀκτίνες πίπτουσι σχεδὸν καθέτως, (καθότι ἀπέχουσι τῆς καθέτου πῆ τὰς 6⁰ μόνον μόλις, τῆς σελήνης ἐκλινομένης τοῦ ἰσημερινοῦ ἐκ 30⁰), ὅταν ὁ οὐρανὸς ἦνε αἰθρῆς καὶ ἡ νύξ νηνεμος καὶ προσβάλληται τις διαρκῶς ὑπὸ τοῦ σεληνιακοῦ φωτός, αἰσθάνεται αἰθρῆν θερμότητος.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πολλοὶ τῶν Ἑυρωπαίων ἐνησχολήθησαν ὁ Γενερίφως καὶ ὁ Σαίθ, ὑπελόγησαν ὅτι τὸ τῆς σελήνης θερμὸν παρέχει θερμότητα ἐπὶ ὕψους 3,500, μέτρων ὅσον φλόξ λαμπρῆ ἐν ἀποστάσει 11 μέτρων.

Οὕτω λοιπὸν ἡ σεληνιακὴ θερμότης ἀπορροφᾶται ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ, καὶ ἀρχεται σχεδὸν μόνον τὸ φῶς τῆς σελήνης, ὅπερ ἐστίν, ὡς ἐρέθη, 300,000 ἀσθενέστερον τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Καὶ ὅμως τὸ οὕτως ἀσθενὲς τοῦτο σεληνιακὸν φῶς ἔχει ἰδίως τινὰς ιδιότητες, δι' ὧν σημαντικὰ ἀποτελέσματα παράγει ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἰδιότητες τοῦ σεληνιακοῦ φωτός.

Τὸ φῶς τῆς σελήνης ἔχει τὴν ιδιότητα τοῦ ἐξατμίζειν τὸ ὕδωρ, καίτοι στερεῖται ἱκανοῦ θερμογόνου, ὅταν ἐνεργῇ νηνεμίας οὕσης· διότι καὶ ὁ ἀτμὸς καὶ ἡ ἐν γένει κίνησις τοῦ ἀέρος ἐπαυξάνει τὴν ἐξάτμισιν καὶ ἄνω θερμότητος. — Τὴν ιδιότητα ταύτην τοῦ σεληνιακοῦ φωτός ἀπέδειξε πειραματικῶς ὁ Μιλ. Ἐδωάσης.

Ἐλαβε δύο ἀγγεῖα καθ' ὅλα ἴσα, ἐν ἐκάστῳ ἔθηκεν ἴσον ποσὸν τοῦ αὐτοῦ ὕδατος, καὶ θέτας ἀμφότερα ὑπὸ τὸ ἡλιακὸν φῶς, ἐκάλυψε ἑξ ἑνὸς τὸ ἐν τούτων ἀλεξήλιον (ἀμβρέλας), ἵνα μὴ προσβάλληται ἐκ τοῦ σεληνιακοῦ φωτός· οὕτως ἀφῆκε ταῦτα ἐπὶ 9 ἡμέρας καὶ ζυγίσας τὸ ὕδωρ ἐκάστου εὔρεν ὅτι τὸ τοῦ ἀκαλύπτου ἀγγείου ἐξόγισεν ὀλιγότερον κατὰ γραμ. 2 1/8 τοῦ κεκαλυμμένου. Ἐκ τούτου δῆλον ἐγένετο ὅτι τὸ φῶς τῆς σελήνης ἐπενήργησεν εἰς τὴν μείζονα ἐξάτμισιν. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ὅσον πληρστέρα εἶνε ἡ σελήνη φωτός, καὶ ὅσον τοῦτο ἐπὶ τὴν κάθετον πίπτει, τόσον μᾶλλον ἡ ἐξάτμισις γίνεται μείζων· ὅθεν κατὰ τὴν πανσέληνον ἡ ἐξάτμισις τὴν νύκτα γίνεται περισσοτέρα. Καὶ ἡ χλιὼν τήκεται περισσοτέρον τὴν νύκτα ἐν καιρῷ πλήρους σελήνης.

Ἡ θερμότης τοῦ φωτός τῆς σελήνης κατὰ νεωτάτας παρατηρήσεις αὐξεται κατὰ τὸν Α'. τετραγωνισμὸν καὶ ἐλαττοῦται κατὰ τὸν Β', ἢτοι ἀπὸ τῆς 7 μέχρι τῆς 21 ἡμέρας, τοῦ σεληνιακοῦ μηνός· τοῦτο ἰδίως γίνεται κατ' ἕτος κατὰ τοὺς μῆνας Μάρτιον, Ἀπρίλιον καὶ Μάιον.

Ὅταν ἡ σελήνη εὐρίσκεται εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον, προκαλεῖ ψυχρὰ φέμματα βόρεια, ὅταν κῆται εἰς τὸ βόρειον, προκαλεῖ νότια θερμά.

Κατὰ τοὺς μῆνας Φεβρουάριον, Μάρτιον, Ἀπρίλιον, Μάιον, ἡ σελήνη κῆται κατὰ τὴν 6 ἢ 7. ἡμέραν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου· κατὰ δὲ τὴν 21 ἡμέραν κῆται κατὰ τοὺς μῆνας τούτους ἐπὶ τοῦ νοτίου· ὥστε κατὰ τὸν Α'. τετραγωνισμὸν ὑπάρχει θερμότης καὶ κατὰ τὸν Β'. ψυχρότης.

Αίτια θανάτου νοσούντων.

Ἐκ τῶν 10 ἀποθνησκόντων οἱ 4 ἀποθνήσκουσιν ἐκ τῶν περιποιουμένων τὸν ἀρρώστον καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀρρώστου διότι συντάσσονται οἱ τὸν ἀρρώστον περιποιούμενοι οὐ καλῶς ἐκτελοῦσι τὰς τοῦ ἰατροῦ διαταγὰς κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν φαρμάκων καὶ τὴν διαίταν ἐπιτηδεύοντες διαταγῶν τοῦ ἰατροῦ, μεταχειρίζονται καὶ ἴδια φάρμακα κατὰ τὴν τροπὴν τῶν παρατυχόντων· δίδουσι τροφὴν καὶ ποτὸν περισσότητες, καὶ ἐνίοτε ἰδίως ἐκλογῆς· δὲν προσέχουσι τὴν νόστα πρὸς τὴν προσήκουσαν κάλυψιν τοῦ ἀρρώστου, ἰδίως τῶν ποδῶν· διότι ἡ τῆς περιψύξεως τούτων δεινὰ γίνονται. Ἐκ τῶν τοιούτων παρεκτροπῶν ἡ νόσος ἐπιβαρύνεται, συμπλέκεται, καὶ ὁ ἀσθενὴς γίνεται θύμα, ἀνευ γνώσεως καὶ διακρίσεως τῶν ἀληθῶν αἰτίων. Πάντα δὲ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ἀποδίδεται εἰς τὸν ἰατρόν, ἢ εἰς τὸ ἰατρικόν, καὶ οὐδὲν λογιζομένων τῶν παρεκτροπῶν ἐκ μέρους τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τῶν περιποιουμένων τούτων. Ὁ δὲ ἀσθενὴς δυστροπεῖ πρὸς τὴν λήσιν τοῦ ἰατρικοῦ, καταγρᾶται πρὸς βρώσιν καὶ πόσιν κρύφα, υποβοηθούμενος παρὰ τῶν περὶ αὐτόν. Πάντα ταῦτα ἐπιβαρύνουσι τὴν νόσον, ἀλλοιοῦσι τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς, καὶ ἐπιφέρουσι ἢ κίνδυνον καὶ μάλιστα τῆς νόσου ἢ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. Πίσσαι μητέρες δὲν ἐγγίνονται αἰτία τῆς ἀπωλείας τῶν τέκνων τῶν ἐκ τοῦ μεγάλου πόνου ἐκταχέως ἐνδυναμώσασιν τὸ τεκνίον διὰ παροχῆς παρὰ τὸ πρῶτον τροφῶν, ποτῶν, ὀπωρῶν, κλπ.

Οἱ 3 ἀποθνήσκουσιν ἐκ κακῆς διαγνώσεως καὶ ἀκαταλλήλου ἰατρικῆς.

Οἱ δὲ ὑπόλοιποι 3 ἀποθνήσκουσιν ἐκ τῆς νόσου.

Περισσότερον προσέχουσι πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν ἐνδουμάτων πρὸς ἐκλογὴν καλοῦ ῥάπτου, καλοῦ ὑφάσματος, καλῆς προσαρμογῆς εἰς τὸ σῶμα, παρὰ πρὸς ἐκλογὴν ἰατροῦ, φαρμακοποιῶν, καὶ πρὸς τὴν προσήκουσαν διαίταν τοῦ ἀσθενοῦς. Οἱ πλείστοι πρὸς τὴν ἐκλογὴν ἰατροῦ παρασύρονται ἐκ τῶν τίτλων καὶ τῆς ἐπιδείξεως, ἐκ τῆς συστάσεως παρ' ἄλλου, μηδὲν ἐνδιαφερομένου ὑπὲρ τοῦ ἀρρώστου. Δὲν ἐξετάζουσι τὴν εἰδικὴν ἱκανότητα, δὲν παρατηροῦσι τὰ ἔργα καὶ τὰς ἀπασχολήσεις. Πολλοὶ δὲ ἀδικηκρῶς καλοῦσιν ἓνα ἰατρὸν τὸν τυχόντα, καὶ τὰς συνταγὰς πρὸς τυχόντα φαρμακοποιῶν δίδουσι πρὸς ἐκτέλεσιν, μὴ ἐξετάζοντες τίς ὁ ἐκτελέσων τὴν συνταγὴν. Δὲν ἐννοοῦσιν ὅτι ὁ ἰατρός πρέπει νὰ ᾖ φίλος, οἰκεῖος· καὶ ἐκτὸς κατὰ πεποιθησὶν ἐκλογῆς· ὁ δὲ φαρμακοποιὸς ὡσαύτως νὰ ᾖ φίλος ἢ γνώριμος, τὰ δὲ φάρμακα νὰ κατασκευάζονται παρὰ ἑμπειρῶν, καὶ ὄχι παρὰ ἀπειρῶν καὶ ἐπιπολαίων παιδῶν.

Οἱ περισσότεροι ἀσθενοῦσιν ἐξ αὐτῶν· διότι δὲν προφυλάττονται, ἐκ ψύχους καὶ θερμότητος, ἐκ τροφῶν καὶ ποτῶν, οὔτε δταν ἀρχῆται ἡ νόσος προσέχουσι πρὸς προφύλαξιν καὶ πρόληψιν. Παραμελῶσι περισσότερο τὴν ὑγίειαν παρὰ τὰ ἐνδύματά των.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.

Μυρεψικά.

Ἡ Ἀθῆνατος φραγκλῖνος λέγει ὅτι ἡ εὐτυχία καὶ εὐημερία γίνονται διὰ τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐργασίας· ἀνευ οἰκονομίας ἡ ἐργασία οὐδὲν προσθέτει· οὔτε οἰκονομία ἀνευ ἐργασίας ὠφελεῖ. Ἡ οἰκονομία πρέπει νὰ γίνηται ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ πάντοτε ὅπου ἀλλαγῶν εἶνε δυνατὸν χωρὶς στερήσεις οὐσιώδεις· διότι ἄλλως βλάπτεται ἡ ὑγίεια, καὶ ἐνίοτε καὶ ἐξευτελισμὸς γίνεται. Ἡ μήτηρ τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας εἶνε ἡ οἰκαδέσποινα οἷας δῆποτε κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἂν ᾖ· διότι εἰς πᾶσαν τάξιν ἡ λογικὴ ἐπιβίβλῃ τὴν ἀνάλογον οἰκονομίαν.

Ἡ σπατάλη εἶνε ἀντίθετος τῇ οἰκονομίᾳ. Ἡ σπατάλη εἶνε ὁ μέγιστος καὶ καταστρεπτικὸς ἐχθρὸς πάσης οἰκογενείας, αὕτη συννοθεῖται καὶ ἐπιφέρει δεινὰ κακὰ, φέρει τὴν κατ' ὀλίγον ἐξάντλησιν τῆς περιουσίας, τὸν ἐξευτελισμὸν, τὴν ἀπώλειαν τῆς ἡθικῆς, τὴν ἀτιμίαν, τὸ ψεῦδος, τὴν ἀπίστην, καὶ τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ ἀνάσθητον καθίστησι τὸν σπάταλον.

Ἀνάγκη λοιπὸν, ὅστις ποθεῖ τὴν εὐτυχιάν του, οἷας δῆποτε τάξεως· καὶ ἂν ᾖ, νὰ διατηρῇ πάντοτε τὴν λογικὴν οἰκονομίαν, καὶ ν' ἀποφύγῃ τὴν σπατάλην, νὰ μὴ προτιμᾷ τὴν ἀκηρίαν, καὶ τὴν ἀργίαν ἐνώπιον τῆς ἐργασίας, τῆς παραγωγῆς ὠφέλειαν ἡθικὴν ἢ ὀλιγίαν· εἶνε ἀνόητος ὅστις κατηγορεῖ τὸν ἐργαζόμενον ἑλλόγως, καὶ ἐπαινεῖ τὸν ἀργόν, καὶ κατατρίβοντα τὸν καιρὸν του εἰς μάταια ἀναγνώσματα μυθιστορημάτων, ἢ εἰς παιγνίδια τῆς ἀργίας. Ἀπὸ βασιλείας μέχρι τελευταίου πολέμου ἡ οἰκονομία καὶ ἡ ἐργασία πρέπει νὰ ἐπικρατώσιν· ἀμφοτέρω εἰσὶν αἱ πηγαὶ εὐημερίας, ὑπολήψεως, δόξης, κλπ.

Πολλὰ χρήσιμα οἰκογενειακὰ δύνανται νὰ γίνωνται ἐν τῇ οἰκίᾳ παρὰ μὴ ἀκηρίων καὶ φυγοπόδων δεσποινίδων· ἀνευ μεγάλης δαπάνης δύνανται νὰ γίνωνται ἐν τῇ οἰκίᾳ πολλὰ πράγματα ἐντελέ-

στερον τῶν ἐξωθεν λαμβανομένων ἐπὶ ἀδρᾶ πληρωμῇ χρημάτων, ὀφείλει λοιπὸν ἐκάστη οἰκοδόμοινα νὰ γνωρίζῃ νὰ κατασκευάζῃ τῇ οἰκίᾳ τῆς καὶ δια ιατρικὰ δύνανται νὰ γείνωσι προχέουσι, π.χ. τὰ ἀφέψημα τῆς κίνας, τὸν οἶνον τῆς κίνας, τὰ πρόχειρα καθάρσιμα, τὰ μαλακτικά, τὰ καταπλάσματα, τοὺς συναπισμοὺς, τὴν ἐπίπυον βδέλων κλπ. ὡσαύτως καὶ τὰ μυρεψικά, τοῦτου ἕνεκεν οὖν τοῖς οἰκίοις θέλωμεν, ὡς καὶ ἐν προηγουμένοις ἔτεσι τοῦ Φοίβου ἔγγραφοῦ κατὰ καιρὸν δημοσιεύει καὶ τινὰς χρησίμους σκευασίας μυρεψικῆς πρὸς οἰκιακὴν κατασκευὴν.

ΠΑΝΤΟΙΑ.

Περὶ χυμίας.

Κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν ἐπιστημῶν πρῶτος ὁ δημοσίως χυμίαν ἐλλήνησεν εἶνε ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀνθίμος Γαζής, ὅστις ἐξέδωκε μετὰφρασιν τῆς τοῦ Φουκρουᾶ φιλοσοφίας τῆς χυμίας ἐν τῇ 1802 ἐν Βιέννῃ. Μετὰ τοῦτον ἐδημοσίευσεν ἰδίαν χυμίαν τὸ 1811 ὑπὸ δύο μικρὰ τομίδια ὁ Κούμας. Μετὰ τοῦτον ὁ Βαρδαλάγκας καὶ ἰατροφιλόσοφος Πύρρος. Κατὰ δὲ τὸ 1835 ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ φαρμακοποιὸς Σ. Γ. Φωτεινὸς θεωρίαν τῆς χυμίας μετὰ τῆς φαρμακοποιίας. Μετὰ τοῦτον ἐδημοσίευσεν πλήρη χυμίαν ἕκαστος ὁ φιλόσοφος καὶ πολυμαθὴς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἐ. Λάνδερ, ὅστις πρῶτος ἐδίδαξε χυμίαν ἐν Ἑλλάδι, καθηγητὴς ὡς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

Ἐληρονομία παθῶν, καὶ ἐπιρροὴ τούτων.

Ὁ Ἴατρός Ἄρτον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εὔρε νόμον ἀκριβῆ ἐπὶ τῆς κληρονομίας τῶν παθῶν. Ὅλα τὰ ὀργανικὰ πάθη, ἀπὸ ἐκπηγάζουσιν ἐκ τοῦ γαστροεντερικοῦ σωλήνος, καὶ ἐκ τῶν ὀργάνων τῆς ἐκκρίσεως, διαδίδονται κληρονομικῶς συνεχέστερον καὶ μετὰ μεγαλύτερας ὁμότητος ἐκ τῆς μητρὸς μᾶλλον ἢ ἐκ τοῦ πατρὸς. Εἰς προσέτι γνωστὸν ὅτι τὰ τέκνα τὰ ὁμοιάζοντο μὲ τὴν μητέρα κληρονομίῳι τὰ πάθη τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν τὰ μὲ τὸν πατέρα ὁμοιάζοντα κληρονομίῳι τὰ τῆς μητρὸς.

Παρατήρησε προσέτι ὁ ῥηθεὶς Ἴατρός ὅτι θυγατέρες τῶν μητέρων τῶν τεκουσῶν πολλὰ τέκνα, γίνονται ὡσαύτως πολύτοκοι. Καὶ ἐὰν αἱ θυγατέρες τῶν μητέρων τῶν τεκουσῶν δίδυμα, γεννῶσι συνήθως δίδυμα. Ταῦτα ἀναφέρονται καὶ παρὰ τῶν ἀρχαίων.